

# JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY

KAPCSOLATBAN A DÖNTVÉNYEK GYŰJTEMÉNYÉVEL.

SZERKESZTŐSÉG:

Zöldfa-utca 31-ik szám.

Megjelen minden pénteken.

KIADÓ-HIVATAL:

Egyetem-utca 4-ik szám.

Előfizetési díj: félév e ... 12 kor.  
negyedévre 6 .

A megrendelések a kiadó-hivatalhoz intézendők. — A kéziratok bérmentve a szerkesztői irodába.

**Tartalom:** A közjog tudományos műveléséről. *Dr. Nagy Ernő* nagyváradai jogakad. tanártól. — A végrehajtási törvény novellája. *Dr. Kux Adolf* lipótszentmiklósi ügyvédől. — *Jogi irodalom:* Perjogi elvek a magyar polgári perrendtartás törvényjavaslatában. Irta *Dr. Pap József K.* — *Törvénykezési Szemle:* Ipari veszély. *Dr. Baumgarten Nándor* budapesti ügyvédől. — Különfélék.

**Melléklet:** Curiai Határozatok. — Kivonat a «Budapesti Közlöny»-ből.

## A közjog tudományos műveléséről.

A mindinkább fejlődésnek induló magyar közjogi irodalomban újabb és újabb kérdések merülnek föl, amelyek megoldása esetleg a továbbhaladásra is befolyással lehet, valamint odahathat, hogy eddigi irodalmunkat méltányosan ítélhessük meg. Ennek tudata vezet az alábbiak elmondására, habár hasonló természetű kérdésekről nem egyszer volt már alkalmam nyilatkozhatni.<sup>1</sup>

### I.

Régi tapasztalat, hogy valamely tudományszak eredményes munkája külső okoktól is függ. Ez talán sehol sem mutatkozik olyan mértékben, mint a közjogi irodalomnál és pedig ama szoros kapcsolat folytán, mely az államnak joga és hatalmi élete között fenáll.

Az egyszer bizonyos, hogy a nemzeti közjogok tudományos művelése nehéz viszonyok között vette kezdetét. A rendszeres munka nem előbb, mint a XVI. század végén vagy a XVII. század elején indul meg és mindjárt nagy akadályokra talál. Addig ugyanis, amennyiben közjogi elméletekre szükség volt, azokat a római jogból vették át vagy magánjogi alapon szerkesztették.

De a római közjog a középkori államra nem igen illett, hisz az új római birodalom is egészen más jogi szervezet volt. A magánjogi elvek elfogadása pedig óriási zavart idézett elő, a közjogot igazi természetéből egészen kiforgatta.

Igy eltekintve attól, hogy valamely tudományszak feldolgozása mindig az emberi elme legnehezebb feladataihoz tartozik, a jelen esetben mindjárt a kezdetnél, századokon keresztül meggyökeredzett téves tanokkal kellett küzdelembe bocsátkozni, melyek nemcsak az egyes intézményeket illetőleg félrevezettek, hanem magát az állam jogi életét is egészen elhomályosították.

De ez még nem volt elég. Tudjuk, hogy a XVII. században, a kontinens államainak tulnag részében, az abszolutizmus jut uralomra. Ez a forma pedig az államra vonatkozó elmélkedéseket nem szívesen látja és a jognak olyan magyarázatát, mely céljaival ellenkezik, megtiltja és üldözi.

Igy azután a nemzeti közjogoknak rendszeresebb feldolgozása kezdetét vette ugyan, de e munkából hosszú időn keresztül hiányzott az, ami a tudományt élteti és céljához juttatja: a szellem szabadsága. Azért nem is csodálhatni, ha az eredmény lassan jelentkezik és az is csak kevésbé kielégítő.

A XVIII. század végétől nagy változások következtek be. A sajtóval a tudomány is szabadabb lett, de kezdetben

<sup>1</sup> Közjogi könyvem ide vonatkozó fejtegetéseim kívül: Államjogunk köréből. (Budapesti Szemle 1889. évf. LVI. kötet). — A magyar államjogi methodológiáról. (Athenæum 1891. I. kötet, 1. sz.). — Államjogi irodalmunkról. (Jugt. Közl. 1891. évf. L. sz.)

csak egyes epochákra és ennek hatása inkább csak az állambölcseleti és politikai irodalomban mutatkozik.

Könnyen megérthető, hogy a nagy átalakulások idejében a politikai természetű művek lépnek előtérbe, egyrészt az alkotandó jog érdekében, másrészt, mert a változások a kritikát egyenesen kihívják. A közviszonyoknak már nagyobb állandósága és nyugalma szükséges ahhoz, hogy az állam jogi rendje a tudomány igényeihez mérten, sikerrel feldolgozható legyen.

Ez az állandóság és nyugalom pedig többfelé hiányzott.

Franciaországban nem egészen egy század alatt, nyolc-szor változott az államforma és mindig nagy rázkódtatások kíséretében. Az uralomra jutott kormányok nem voltak képesek az erős ellenzéket elfojtani és mert hatalmuk alapja örökké ingadozott, nem volt különös érdekükben azt az irányt előmozdítani, mely a közjogi elméletek feszegetésével a zavart esetleg fokozhatta volna. Megérthetjük azt is, hogy Franciaországban az első közjogi tanszéket csak a polgárkirályság idejében (1835.) állították föl és egyedül csak a párisi jogi karnál. *Guizotnak*, Lajos Fülöp híres miniszterének erre vonatkozó rendeletéből még az aggodalom kiolvasható.<sup>2</sup> De e tanszéket is rövid idő múltán már beszüntették és csak a jelenlegi köztársaság állította fel ismét (1879.), most már valamennyi jogi kar kebelében.

Ilyen viszonyok között csodálhatni-e, hogy a francia közjog rendszeres, tudományos művelése haladást alig mutathat föl s hogy a nagy tekintélyű *Boutmy*, az akadémia tagja és a közjog tanára a politikai iskolában, még 1888-ban azt mondhatta,<sup>3</sup> hogy a közjogi irodalomban *Rossi* óta, aki 1835-ben tanított, jelentékenyebb mű nem látott napvilágot.

A német birodalomban e tudományszak helyzete annyival volt kedvezőbb, hogy ott már a XVII. században fölveszik az egyetemi oktatás körébe<sup>4</sup> és így az egyetem tudományos törekvései e szaknak is előnyére váltak. De az önkényű hatalom itt is súlyosan nehezedik az önállóbb munkára, amit megérthetünk egyesek panaszaiból. A szaktanár azt taníthatta, ami az udvar tetszésével találkozott.<sup>5</sup> Másrészt meg nehéz küzdelmet folytatnak a történelmi anyag megfelelő összekapcsolásáért az élő joggal, de a nélkül, hogy a kísérletezésnél tovább jutottak volna.

E munka azután ki is meritette az erőket, úgy hogy már az élő jogot a maga egészében rendszeresen, mint a jogtudomány egyik részét kidolgozni nem képesek, habár az kétségtelen, hogy egyes jogi alakulatok és intézmények megvilágításánál a tudományra is abszolút becsü eredményt értek el. De azért egészben azt, mi e szakirodalomnak tudo-

<sup>2</sup> «Un tel enseignement ne peut s'improviser dans toutes les écoles à la fois, médiocres il serait inutile, ou même nuisible. Il veut des hommes supérieurs, qui puissent le donner avec l'autorité de conviction et de la talent» (Rossi: Cours de droit constitutionnel. Bevezetés).

<sup>3</sup> Études de droit constitutionnel 81-83. l.

<sup>4</sup> Ingolstadtban, 1630-ban, állítják föl az első közjogi tanszéket (*Eirichenheim*, Lehrb. d. d. Staatsrechts 92. l.)

<sup>5</sup> Moser J. J. egyike az uttörőknek, aki előzőleg már a fejedelmek kegyeit jelentékeny mértékben élvezte, de mert egyik munkájában a rendek jogai mellett erőlyesen állást foglalt, öt évi várfogságot szenvedett. (Häberlin, Teutsches Staatsrecht I. köt. 23. l.)

mányos szint kölcsönzött, bizony sokszor a történelemből, a politikából, az állambölcsészetből vették kölcsön a jogi szabotosság rovására<sup>1</sup> és a dolgok jobbra csak akkor fordultak, midőn a birodalom felbomlásával, az új alkotmányosságok keletkezésével, a régi alapot feladják és a pozitív jog művelője most már a kodifikált alkotmányok feldolgozásának könnyebb munkájára lesz utalva.

Ekkor föllendül a szakirodalom, több nagyszabású munka jelenik meg; majd pedig a Gerber által kezdeményezett<sup>2</sup> jogi módszer segélyével olyan eredményt érnek el — ha talán itt-ott nehézkes formában és nagyon is a részletecskébe bocsátkozva, — mely méltán kelti föl a világ bámulatát. Germania docet. Ezt azonban nem úgy értem, hogy a nemzetek egyszerűen leírják a német szakirodalom eredményeit, hanem úgy, hogy az ott végzett munka jelentékenyen előmozdítja az állam jogi életének megismerhetését. Megjegyzem azonban, hogy a német irodalomban elért nagy siker is, főképp a szigorúan tudományos, szakszerű munkálkodásban, valamint a virágzó irodalomban, nem pedig a létrejött egyetértésben jelentkezik. Ma még számos alapvető kérdésnél is csak a vitatás stádiumában vannak. De a kétely a tudás atyja.

Az államélet szabad fejlődésére és a közjogi tudomány szabad művelésére szerencsésebb viszonyok voltak Angliában. Ennek következménye, hogy ott az alkotmányosság történelmi alapjait megtartva, fokozatosan alakul és az angol intézmények más nemzeteknél is mintául szolgálhatnak. De azért a közjog rendszeres feldolgozásával nagyobb eredményt elérni ők sem képesek, aminek okát különösen abban keresném, hogy a régi közjogi tudás a történelmi alapon nyugvó államélet jogi kifejtésével boldogulni nem képes.

Az angol irodalomról találóan jegyzi meg *Concha*,<sup>3</sup> «az angolok, amily mesterek a pozitív közjogi alkotásokban, épp oly gyengén forgatják a reflexio negatív eszközeit. Maig (1888.) sincs rendszeres, tudományos közjoguk». Birnak kiváló alkotmánytörténelmi művekkel, egyes gyönyörű essayekkel, virtuositással kifejtenek egyes elméleteket, áttörve az óriási történelmi anyagon, megmagyaráznak egyes alkotmányi vezérelveket. De még ezekben is inkább az államtani, bölcséleti, politikai szempontok uralkodnak és az anyag szigorubb jogi feldolgozására, vagyis szakszerű tudományos művelésére csak ujabban gondolnak.<sup>4</sup> Tudásukból hiányoznak a szabatosan megállapított jogi elvek, melyek a felmerülő esetekben irányadóul szolgálhatnának, azért a praecedenseket összegyűjtő művek, mint *Todd*-nak, *Mayne*-nek stb. művei emelkednek tekintélyre.

És mert az angol közjogi irodalom rendszeresebb felvilágosítást adni nem igen képes, az idegen nemzeteknek az angol alkotmány iránt mutatkozó nagy érdeklődését az illető nemzetek írói törekednek kielégíteni<sup>5</sup> és az így létrejött

művek közül nem egy, magában Angliában is, nagy elismeréssel találkozott.

A néhány évtizedes alkotmány feldolgozásával elfoglalt olasz irodalom, habár elég szép eredményre jutott, mégis csak a munka kezdetén van és ez lenne oka, mint *Brusa*, a turini egyetem tanára megjegyzi,<sup>1</sup> hogy külföldön az olasz közjogot nem ismerik. *Palma* érdemes műve<sup>2</sup> még nem eléggé jogász és egyesek<sup>3</sup> sürgetik is a jogi módszer szigorubb alkalmazását, de azért az olasz irodalom egész a legújabb időkig, a közjogot a maga egészében bemutató rendszeres művel nem birt.<sup>4</sup>

Az osztrák irodalomban két német nyelvű rendszeres közjogi mű létezik. Az egyik *Gumplovicz*,<sup>5</sup> gráci tanára, a másik *Ulbrich*, prágai tanára.<sup>6</sup> Mind a kettőt hevesen támadja a szakkritika. Az elsőt sociologiai módszerért,<sup>7</sup> minthogy az nem is jogi mű; a másodikat, mert nem eléggé bemélyedő.<sup>8</sup>

Már most a külföldi közjogi irodalom állapotának e rövidke áttekintéséből is a következőket vonhatjuk le:

1. A közjogi irodalom viszonylag újabb keletű; szabad fejlődése a kontinensen alig néhány évtizedes és így tőle már azt az eredményt kívánni, melyet a két ezer év óta fejlődésben levő magánjogi irodalom felmutathat, csekély belátásra vallana.

2. A történelmi alapon nyugvó alkotmányok feldolgozása mindenütt a legnagyobb nehézségeket okozta, úgy hogy kielégítő eredményt elérni nem tudtak sem az angol, sem a régi német irodalomban. Azért is nekünk e munkában töretlen uton kell haladnunk.

3. A közjognak rendszeres feldolgozása, vagyis szakszerű művelése újabb keletű lévén: régi irodalmának tanai és elméletei szigorú kritika nélkül el nem fogadhatók.

(Folyt. köv.)

Dr. Nagy Ernő.

### A végrehajtási törvény novellája.

A kormány félhivatalos lapjának, a «Magyar Nemzet»-nek husvéti számában, «Humanizmus az igazságszolgáltatásban» hangzatos cím alatt megjelent félhivatalos cikk a végrehajtási törvény tervbe vett és az új perrendtartással egyidejűleg életbe léptetendő novellájának főbb intézkedéseit ismerteti.

Talán nem végzek felesleges munkát, ha ezen módosításokat kritika tárgyává teszem, habár a novellának részletes intézkedései még ismeretlenek.

A novellának egyik célja a félhivatalos közlemény szerint a végrehajtási és árverési költségek apasztása. Ez ellen természetesen senkinek se lehet kifogása, de csálódnak, ha ezt azáltal vélik elérhetni, hogy a külön kielégítési végrehajtási kérvényeket eltörlik.

A végrehajtási kérvények eltörlése által, igaz, egy újabb érvágást fognak elkövetni az ügyvédség eddigi jövedelmén, de ha a végrehajtási és árverési költséget tényleg apasztani akarják, akkor tessék eltörölni a *végrehajtói intézményt* és tessék a végrehajtások és árverések foganatosítását az osztrák Executionsordnung 24. §-ának módjára a bíróságoknál alkalmazott és az állam által fizetett végrehajtási hivatalnokokra, irodai tisztviselőkre bízni, ez által a végrehajtási költségek

<sup>1</sup> Das Staatsrecht d. Königr. Italien. (1892. Előszó.)

<sup>2</sup> Corso di diritto Costituzionale. (III. kiad. 1882—1886.)

<sup>3</sup> *Orlando*: Sulla necessita di una ricostruzione giuridica di diritto Costituzionale. 1887. — Principi di diritto Costituzionale. 1889.

<sup>4</sup> *Brusa*: Id. m. i. h.

<sup>5</sup> Oesterr. Staatsrecht. (1891.)

<sup>6</sup> Oesterr. Staatsrecht (1883.) és a Marquaschen-féle vállalatban. (1891.)

<sup>7</sup> *Bernatzik*, ma bécsi tanár, a Grünhut-féle Zeitschrift XIX. köt. 761. l.

<sup>8</sup> *Ling*: Archiv f. öffentl. Recht. XV. köt.

<sup>1</sup> *Kirchenheim* mondja a XVIII. század irodalmára: «Diese Werke sind entweder rein historische und antiquarische oder sofern sie sich der practischen Rechtswissenschaft nähern, bieten sie zwar viel gelehrtes aber meist ungeordnetes Material. (Id. m. i. h.)

<sup>2</sup> Grundzüge eines Systems d. deutsch. Staatsrechts, I. kiad. 1865.

<sup>3</sup> Újkori alkotmányok, II. köt. Előszó, 10. l.

<sup>4</sup> *Anson* művét: The Law and Custom of the Constitution (1888.) az első kísérletnek tekintik az angol közjog rendszeresebb előadására. (L. *Grueber*: Archiv für öffentl. Recht. II. köt. 331. l.) *Dacey* is főlegliti The Law of the Constitution (IV. kiadás, 1892.) című művének bevezető fejezetében azokat a nehézségeket, amelyekkel az angol alkotmány tárgyalásánál küzdeni kell. Előző írókra nem igen támaszkodhatik, mert a legkiválóbbak is, akik az angol alkotmánnyal foglalkoznak, Blackstone, Freeman, Bagehot, Hearn stb. inkább történészek és így az intézmények eredetét és fejlődését buvárolják, vagy politikusok, akiknél nem a jogi szempontok jönnek figyelembe.

<sup>5</sup> Így *Gneist*-nek nálunk is általában ismert művei mellett, *Frangueville*: Le Gouvernement et le Parlement britanniques (1887.), *Boutmy*: Etudes de droit Constitutionnel (1888.) és Le Développement de la Constitution en Angleterre (1887.), *Cardon*: Svolgimento storico della Costituzione inglese, *Concha* idézett műve stb.